

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Hungary

ÉSZREVÉTELEK

A

MAGYAR BÜNVÁDI ELJÁRÁSI JAVASLAT

IRÁNYESZMÉI FELETT.

IRTA

Dr. FRIEDMANN, BERNÁT

H. ÜGYVÉD.

BUDAPESTEN.

PFEIFFER FERDINAND BIZOMÁNYA.

1889.

Forty
F

BUDAPEST, LÉGRÁDY TESTVÉREK.

Bírósági szervezet.

Nem kívánom — bár ezt is kiállja — a büntető jog vezéreszméinek magaslatáról bírálni a javaslat alapvető principiumait.

Oly államnak, melynek a 19-ik század végén sincsen még bünvádi eljárási szabályzata, s úgy mint századok előtt most is csak a gyakorlat ingadozó és változó megállapításai szerint jár el a jogszolgáltatás, ezen a határozott formákra leginkább szoruló terén, nincs ideje bevárni, míg az elvek harcza minden kérdésre nézve befejezve lesz. Ily államnak sietnie kell, hogy úgy — ahogy, e téren is elfoglalja helyét valahára a modern államok között.

Folyjon az elvek harcza a tudományban továbbra is, az ráér, azt nem nyomják a mindennapi élet gondjai.

De a törvényhozás alkosson addig is legalább időlegest, mely ha nem is fog tán megfelelni mindenben a tudomány való és képzelt vívmányainak, ha nem is lesz tökéletes, meg fog felelni rendeltetésének: ha kielégíti a mindennapi élet szükségleteit.

Emberi alkotások, emberi törvények, úgy sem véglegesek. Tartósságukat is nem a tudo-

mányos magaslát, hanem a körülményekhez való alkalmazottságuk adja meg. A két szempont között döntő csak emez lehet.

Ez az én szempontom is, melyből nyilatkozni kívánok a javaslat fontosabb intézkedései felett.

Kezdem a bírósági szervezettel, mert a keretet, melyben az eljárás életet fog nyerni, ez adja meg.

A javaslat mellőzi az esküdtszékek behozatalát.

Indokolása e tekintetben tovább megy, mint a mennyire az előző két javaslat ment. Azokban el volt ismerve az esküdtszéki intézmény nagy előnye minden más bírósági forma felett, de nem tartatott hazánkban még meghonosíthatónak a fennforgó nyelvi, nemzetiségi és kulturális viszonyok miatt. A jelen javaslat nem ismeri el az esküdtszéki institúció előnyeit. Azért nem veszi fel. A nyelvi nehézség csak mellékesen érintetik.

Könnyű lenne felelni a javaslat érveire. Elég lenne azon megdönthetlen tényre utalni, melyre az 1882-iki javaslat is hivatkozott, hogy még nem volt nemzet, akár a kultura magas fokán volt, akár alatt, mely az esküdtszékek birtokában lévén, azokról önként lemondott és helyébe a szakbírószági intézményt fogadta volna el. Ez institúció nem lehet tehát oly rossz, mint a minőnek festik azt a jelenlegi javaslat indokai.

Ez oly tény, melyet sem tagadni, sem kicsinyelni nem lehet. Ezzel szemben az, hogy ez vagy az a tudós így, vagy úgy nyilatkozik, hogy oly országokban is panaszok merülnek fel, hol az esküdtzékekek már évtizedek óta vannak alkalmazásban: oly kicsi, oly jelentőség nélküli érvek, mint a Gellérthegy sziklatömbjéhez képest: a hajigálásra használt kis göröngy. Nincsen emberi alkotás, melynek hibái, ellenesei nem lennének. Magának a parlamentarismusnak — e század legelterjedtebb és leghatalmasabb vívmányának — is vannak gyenge oldalai és ellenségei. Avagy a szakbírószági intézménynek nincsenek-e hibái és kinövései? Elégedetlenség vele szemben sehol sem nyilatkozik? Ki merné ezt állítani?

Maga azon körülmény, hogy az esküdtzéki eljárás mellett megnyugszik a nagyközönség és megnyugszanak a szakkörök is az ítéletek fellebbezhetlenségében, ellenben a szakbírószági intézménynél még e rendszer legmelegebb pártolói is nélkülözhetlennek nyilvánítják a felebbezés jogorvoslatát: bizonyítja a legfényesebben az esküdtzéki intézménynek hasonlíthatlan előnyeit. Úgy vagyunk egyébiránt a javaslatban ez irányban felhozott indokokkal mint az a püspök, a ki bérálni járván egyházmegyéjében, egyik faluban a szokásos harangszó nélkül fogadtatott, s midőn e miatt kérdőre vonta az őt fogadó templomatyát, az mentegetőzni kezdett, hogy ennek sok, igen sok, oka van. A püspök kíváncsian

kérdezte, hogy mik ezen okok? Ekkor rá kezdte a templomatya, hogy «először is nincs harangunk» — másodszor — — «Elég» — vágott közbe a püspök, — «a többi ok felesleges».

Kár is volt a javaslatnak felvetni az érdelemes vitát. Elég az az ok, hogy a nemzetiségi, de főleg a nyelvi nehézségek teszik lehetetlenné «ez idő szerint» még az esküdtszékek behozatalát.

A közölt statistikai adatok ellen most is azon ellenvetés tehető ugyan, melyek a Csemegei-féle javaslat ellen tétettek annak idejében, hogy t. i. nem megyék szerint s nem az összes népességet kellett volna a kimutatásba venni, hanem csak a városi lakosságot és ennek is csak azon részét, mely itt egyedül jöhetne csak tekintetbe, t. i. az írni és olvasni tudó lakosságot. Azonban így is bajos elzárkózni a fennforgó nehézség elől. A magyar államiság consolidatiója magasabban álló eszme, mint a minő a bírósági szervezet ezen vagy azon alakja lehet. Ezen érv előtt az esküdtszéki intézmény legmelegebb barátai is meghajolni kénytelenek. De csakis «ez idő szerint», a mennyiben nem adják fel a reményt, hogy a népiskolák és a fejlődöttebb állami administráció oly viszonyokat fognak idővel létesíteni hazánkban is, melyek között nem lesz lehetetlen az állam hivatalos nyelvét használni az esküdtszéki eljárásban azon vidékeken is, hol ez most a közölt statistikai adatok szerint lehetetlennek mutatkozik.

Ha csak annyit fogunk haladni a legközelebbi tíz évben, a mennyit haladtunk ez irányban a lefolyt tíz év alatt: akkor majd actualis lesz megczáfolni a javaslat többi indokait. Ma a vitatkozás e kérdés körül — nem ugyan az institutióban rejlő okok miatt, hanem azon kívül eső körülményeknél fogva — gyakorlati jelentőség nélküli.

Mellőzi a javaslat a Schöffén intézményt is. Helyesen. A laicus elemnek ily alakú bevonása a törvénykezésbe, még saját hazájában, Németországban, is csak a *csekélyebb* jelentőségű ügyekre nyert alkalmazást, a mi maga mutatja, hogy e szervezeti *kísérlet* iránt nem valami nagyon nagy lehet ott is a bizalom. Az egész nem is egyéb mint palliativ szer, az esküdtszéki intézmény ellenesei által propagálva, hogy azt lehessen kiszorítani. A német Beamter-jogászok egy nagy része dicséri ez intézményt, nézetem szerint azért, mert sem nem árt, sem nem használ, legföllebb a szakbíró felelősségét szünteti meg. E két egészen különböző elem egyesítése olyan, mint ha a tüzet vízzel akarnók keverni. Vagy eloltja a víz a tüzet, vagy párává teszi a tűz a vizet, de összeolvadva soha sem képesek valami használható vegyületet képezni. Ha a szakbíró nyomatik el a többségben levő Schöffének által, tagadhatlanul baj; ha a szakbíró gyakorol fölényt, akkor a polgári elem jelentősége enyészik el. Nincsen meg mindkét elemnek a maga saját

hatásköre. Csak egyik a másik fölé kerekedve működhetik. Összehasonlítják sokan a mi «táblabírói» institúciónkkal, miként az 1848. előtt a megyéknél létezett. Azonban tévesen. A táblabírák nem voltak laikusok. Jobbára tanult jogászok voltak s éppen a köz- és magánjogban való kitűnőségük folytán megtiszteltetésképen választottak meg egy, sőt több megye táblabíráivá. Köztük és a megye rendes törvényszéki ülnökei között csak az volt a különbség, hogy ezek rendes, fizetett tisztviselők voltak, azok ellenben csak Nobile officium-ból szolgálták a törvénykezés terén a vármegyét.

Midőn azonban mellőzi a javaslat az esküdtzéki és Schöffén-intézményt, másrésztől egy erélyes lépést tesz bírói szervezetünk átalakításában az által, hogy átteszi a bűnvádi nyomozatot a rendőrség és kir. ügyészség hatáskörébe s a királyi táblák decentralisatióját mondja ki.

Első intézkedésének kiinduló pontja az, hogy a bűn nyomait és tetteseit kutatni nem tartozhatik a nehézkesebb bíróság hatáskörébe. Ez a rendőrség és a vádhatóság feladata.

Csak akkor lép a bíró közbe, ha a rendőrség már annyira haladt, hogy a tettes szabadsága támadandó meg, vagy oly bizonyítékok megszerzéséről és biztosításáról kell intézkedni, melyek a lakszentséget, a levéltitkot sérthetik. S nem tagadható, hogy a bűn-nyomok és tettesek kiderítése a királyi ügyészség folytonos ellenőrzése

mellett a rendőrségnél mozgékonyabb kezekben leend. Sőt még a polgárok személyes szabadsága is jobban van megvédve, ha a bíró nem teljesít rendőri teendőket s így elfogulatlan bíró marad, kihez a terhelt, ha sérelmesnek véli üldöztetését, bizalommal fordulhat oltalom iránt, mint ha a bíró is meg a vizsgáló közeg is ugyanaz.

A mi a királyi táblák decentralisatióját illeti, szükségszerű intézkedés a szóbeliségnek a másodfokú bíróságnál, habár csak szűk korlátok között tervezett érvényesítése mellett. Követeli ezt egyébiránt a helyesebb administratio, az első folyamodású törvényszékek felett közvetlenebb felügyelet lehetősége is.

Tartanak némelyek attól, hogy ez által a törvénykezés másodfokban a helyi érdekek befolyásának lesz kitéve. Azonban feledik, hogy a királyi táblák nem minden első folyamodású törvényszék székhelyén lesznek felállítva, hanem oly nagyobb területekre, melybe 6—10 kir. törvényszék esik, a helyi érdekek tehát már ennélfogva is nem nagy szerepe lehet. S feledik, hogy más országokban is így van, s hogy ugyan ezen érv szerint csak az lenne helyes, ha a pesti kir. táblát is — Bécsben lehetne felállítani. Egyébiránt a helyi érdekek befolyása, a mennyi hátránnyal fenyeget, annyi előnnyel is bír. Mentül közelebb van ugyanis a másodbíróság, a tett színhelyéhez, annál könnyebben ítélhet helyesen, ismerheti a feleket, tanukat, körülmé-

nyeket, a miknek, hiába tagadnók, sokszor üdvös hatásuk lehet az igaznak felismerésében.

Ellenvetik továbbá azt, hogy a törvénykezés egyöntetűsége kockáztatná ily módon. Azonban a jelenlegi kir. tábla egyes tanácsainak elmentéses határozatai nem éppen bizonyítják, hogy a törvénykezés egyöntetűségét így jobban lehetne megvédeni. S midőn arról van szó, hogy vagy le kellene mondani a szóbeliségről vagy az egyöntetűségről, habozás nélkül kell az előbbnit elfogadni, mert éppen a közvetlen szóbeliség az egyöntetűségnek is egyik hatalmas factora. Minden birói testület óvatosabban, alaposabban és igazságosabban iparkodik meghozni ítéleteit, ha a felek és képviselők meghallgatása, jelenléte és ellenőrzése mellett ítélkezik, mintha ezt négy fal között chablonszerűleg, ellenőrzetlenül, holt iratok alapján, melyek hibásan lehetnek írva, hibásan is olvashatók, teszi. S így az alaposság megteremtí azután az egyöntetűséget is. Végre megmarad még a kir. Curia, melyhez a javaslat szerrint a jog egység érdekében még jogérvényre emelkedett ügyek is felvihetők.

De ez igazságügyi szempontokon kívül még az is figyelemre méltó érv, hogy a kir. táblák decentralisatiója által több vidéki város szellemi s közgazdasági niveau-ja is emelkedni fog, a mire pedig, a vidék elmaradottsága mellett, tagadhatlanul szükség van már.

Megemlítendő még, hogy a javaslat felveszi

ugyan a vádtanács intézményét, de külön vádtanács felállítását nem contemplál. Csak azt rendeli, hogy «azon bíró, ki a vádirat ellen tett kifogások tárgyában hozott határozatnál birói minőségben működött közre, ugyanazon pernek fő tárgyalásán eljáró tanács egybeállításánál *lehetőleg* mellőzendő.» (67. §.)

Elvileg helyesebb az 1882/86-iki javaslatok e tekintetbeni álláspontja. Azonban, sajnos, tekintettel kell lennünk lépten-nyomon nemcsak az «elvekre», hanem a pénzügyi nehézségekre is.

Mindenesetre szükséges lesz ügyviteli szabályokkal intézkedni az irányban, hogy a «lehetőség» komolyan vétessék s ne pusztán kényelmi szempontok legyenek iránytadók.

A személyes szabadság garanciái.

Nincs tevékenysége az állami életnek, mely oly sok ponton hozná összeütközésbe a polgárok egyéni szabadságát az állam érdekével, mint éppen a bűnvádi eljárás.

Az egyén világos joga p. o. hogy ne foszszák meg őt szabadságától, míg jogérvényesen elítélve nincs, de mert igen sok gonosztevő megszöknék, mire meghozathatik ellene a jogerős ítélet, viszont az állam érdeke azt követeli, hogy őrizet alá helyezettessék mindenki, a kit nyomós gyanu terhel, hogy a meghozandó ítéletnek foganatja legyen.

A polgár joga kétségtelen, hogy házába, családi körébe be ne nyomulhasson a hatalom bűnjelek után való kutatás ürügye alatt, de ki fogja tagadni, hogy ez is megengedendő, ha az nem ürügy.

Szent a levéltitok minden alkotmányos nemzetnél; de nem azért, hogy a bűn rejtőzhessék leple alatt.

S ez így megy tovább a bűnvádi eljárás egész folyamán. Az egyszerű polgár szemben áll lépten-nyomon a hatalmas állam közegeivel.

Ép azért a régi időkben nem elégedtek meg

azzal, hogy a bűnvádi eljárás *miképen* van szervezve, hanem szükségesnek tartották, hogy főbb garanciái az alkotmány alaptörvényeibe is felvéve legyenek.

Az egyéni jogok védelme így ünnepélyesebb kifejezést nyert, s mert az alkotmány alaptörvényeinek megváltoztatása vagy hatályon kívül való helyezése még sem volt oly könnyű dolog, mint egy eljárási szabályzat módosítása, az egyéni jog így mintegy az összeség oltalma alá helyeztetett.

Anglia 1679-iki chartája, az észak-amerikai szabad államok 1787. szept. 17-iki alkotmánya, Franciaország 1793. június 24-iki, 1830. aug. 7-iki és 1848. nov. 4-iki alaptörvényei, s más államok alkotmányai is mind több-kevesebb per-eljárási intézkedéseket tartalmaznak: hogy bizonyos jogokat még a törvénykezés változandóságai között is biztosítsanak.

Rendes bírájától senkit elvonni nem szabad s rendkívüli bíróságok fel nem állíthatók.

Mindenki büntelennek tekintendő, míg rendes ítélettel bűnösnek nem nyilvánított.

Kezesség vagy biztosítékadás mellett minden polgár szabad lábon védekezhetik s e jog túlságosan nagy biztosíték követelése által ki nem játszható.

A lakás szentsége és a levéltitok birói ítélet nélkül meg nem sérthetők.

Kétszer senki sem állítható ugyanazon tényért bíróság elé.

Maga ellen bizonyítékot szolgáltatni senki sem köteles.

A vagyonkobzás eltöröltetik.

A vád-jury engedélye nélkül senki üldözés alá nem vétethetik.

Az eljárás nyilvános és szóbeli, esküdtzsékek alkalmazásával.

Ezek a különféle alkotmánytörvények legszokásosabb intézkedései.

Ujabbán nagyot változtak az idők. Sok, a mi egy század előtt még nagy garanciának tartott, megszűnt az lenni, vagy annak többé már nem tartatik; sok feleslegessé vált; s a gondolkozó elmék sok új garanciákat találtak fel, melyre a régiek nem is gondoltak még. De meggyőződtek a népek arról is, hogy ily tételeknek az alkotmány alaptörvényeibe való felvétele jobbra csak írott malaszt jelentőségével bír, ha a bűnvádi eljárás részleteiben jól szervezve nincsen s hogy nem az alaptételek, hanem az eljárás egész szervezete a döntő.

Nekünk nincsen írott alkotmányunk. A mit II. András aranybullája és Verbőczy 1. részének híres IX-ik fejezete e tekintetben tartalmaznak, részint kivihetetlenek, részint elavultak, részint feleslegesek.

Nálunk egy jó büntető eljárás tehát részben az írott alkotmány hiányát is pótolni van hivatva, s közönséges pereljárási szabályok mellett kiterjed tényleg lépten-nyomon az előttünk fekvő ja-

vaslat figyelme a polgárok egyéni szabadságának lehető hatályos védelmére is.

Itt van mindjárt a javaslat 1-ső szakasza, mely azt rendeli, hogy :

«Birói eljárás bűnvádi ügyben *csak vád* alapján és csak az ellen indítható, kit büntett, vétség, vagy kihágás *nyomatékos gyanuja* terhel.

E cselekmények miatt más büntetés nem alkalmazható, mint a melyet birói hatalommal *törvényesen* felruházott hatóság *törvényesen* eljárva kimondott.»

Minden tétele egy alkotmányjogi alapigazság. A bíró ne legyen egyszersmind *vádló*, nehogy kettős szerepe elfogulttá tegye. Tehát az eljárás csak vád alapján indítható meg.

A bűnvádi üldözés ne legyen felhasználható a hatalomnak nem tetsző egyének üldözésére, zaklatására. Tehát *nyomatékos gyanu* nélkül még sem indítható, még ha van is, a ki vádat emel.

Amint vád nélkül nincs eljárásnak helye, úgy ítélet nélkül nincs büntetés. S az ítélet csak birói hatalommal *törvényesen* felruházott hatóság, ez is csak a törvényszabta formák szerint eljárva (törvényesen) mondhatja ki.

A hatalom nem állíthat fel bíróságokat, nem ruházhat fel birói joggal semmi hatóságot: csak törvényhozási uton ; s a bíróságot sem oldozhatja fel a törvényben előszabott formák alól.

Ugyanez van körülbelül megmondva az

északamerikai államok állományának IV—VI-ik pontjaiban.

Részemről czélszerűbbnek tartom, ha azon törvényben történik az intézkedés, mely a büntető bírónak, királyi ügyésznek foglalkozása és hivatásánál fogva mindennapi «miatyánk»-ját képezi, minden intézkedésnél, minden határozatnál előtte lebeg, s valahányszor vétetni akarna ellene: első és így legfeltűnőbb helyen álló parancsában «memento»-ként figyelmezteti kötelességeire.

Ilyen az eljárási javaslat 9-ik §-a.

Kétely merülhet fel sokszor aziránt, hogy ha valamely köz- vagy magánjogi kérdés *mikénti* eldöntésétől függ, hogy létezik-e és mely büntetendő cselekmény, ítélt-e a büntető bíróság az alapkérdések felett is, vagy ha ítélt már az illetékes bíróság, kötve van-e az eljárt polgári bíróság határozatához.

A személyes szabadság szempontjából nem lehet közönyös soha a terheltre nézve, sem az, ha e miatt az ellene folyamatba tett bűnügy évekre kihuzódik s nyomja őt hosszú időn át káros erkölcsi és vagyoni következményeivel, sem az, hogy a — talán helytelen védekezés vagy minden védekezés nélkül — keletkezett polgári ítélet miatt változhatlan tény gyakorol befolyást a bűnügy sorsa felett.

A leggyakrabban merül fel e kérdés a két-nejüségénél. Ha p. o. az első házasság érvény-

telen, a második házasság természetesen nem lehet bigamicus.

De lehet sok igen más *fontos* kérdés is, melynek előzetes vagy egyidejűleges eldöntése nélkül azt kimondani, hogy forog-e fenn büntetendő cselekmény vagy sem, nem lehet.

Ha van előzetes bírói határozat s az annak alapjául vett ténybeli megállapítások a bünvádi eljárás során kiderült ténykörülmenyekkel megegyeznek s annál fogva a polgári bíróság által meghozott ítéletet a büntető bíró is osztja, nincs nehézség.

De mi történjék, ha a büntető eljárás során oly ténybeli adatok merültek fel, a melyekből az tűnik ki, hogy a polgári bíró ítélete merőben téves volt, vagy ha a polgári bíró a kérdésben még nem is döntött?

Lehet-e a büntető törvénykezés fontosságával megegyeztetni, hogy a büntető bíró a nézete szerint helytelen polgári bírósági ítélet alapján büntetendő cselekményt állapítson meg, hol a büntető eljárás egyéb adatai és a büntető bíró meggyőződése szerint az nincs, nem forog fenn? vagy helyes lenne e a bünvádi eljárást mindaddig függőben s ez által a vádlottat éveken át mintegy bizonytalanságban tartani feje felett Damokles kardjával, míg a polgári bíróság el nem dönti a kérdést?

Bizonyára nem. A javaslat 9-ik §-a helyesen oldja meg e kérdést, midőn rendeli: hogy

«A büntető bíróság a jelen törvény szabályai szerint határoz mindazon köz- és magánjogi kérdésekben, a melyeknek eldöntésétől függ, hogy létezik-e és mely büntetendő cselekmény. Ezen hatáskört nem korlátozza az, hogy polgári bíróság már jogerejüleg határozott.

Akkor sem bir a polgári bíróság határozata a büntető bíróságra nézve kötelező hatálylyal, ha az előzetes kérdést a házasság érvényessége vagy érvénytelensége képezi.»

Ez ellen legfőllebb a papi-székek fognak kifogást tenni, de a szakkörök csak helyeselhetik.

A személyes szabadság garanciái közé lehet még sorolni, hogy a fogva levő vádlott bármikor panaszt tehet a vizsgálóbíró eljárása ellen a vádtanácsnál, hol, ha helyben van fogva, személyes megjelenését és meghallgatását is követelheti, máskülönben pedig védője hallgatandó meg a vádtanács ülésében; s általában, hogy az eljárás bármely stádiumában provocálhat contradictorius eljáráson alapuló határozatot. A ki tudja, hogy a contradictorius eljárásnak mily nagy hatása van a gondolkodó ember elhatározására, hogy mennyi visszaélést eddig is éppen csak az tett lehetővé, hogy a kérdésben forgó intézkedések csak a kir. ügyész vagy a vizsgálóbíró egyoldalú, nem mindig elfogulatlan, előterjesztése alapján keletkeztek, az az így szabályozott eljárásban nyugvó garanciát nagyra fogja becsülni.

Az alkotmánytörvények legtöbbje abban is

garanciát lát, hogy senkise állíttathassék ítélő-bíró elé, míg az ellene emelt vád alapossága független bíróság vagy vádesküldtszék által el nem ismertetett.

Nálunk hajdan a megyegyűlések mondták ki az «actiót», később a törvényszékek hoztak a tanuvallomások hitelesítése után előzetes perbefogó határozatot. Sőt e határozatok fellebbezhetők is voltak a hétszemélyes tábláig. Ujabban vádhatározatnak lőnek elnevezve s annyiban korlátozva, hogy két egybehangzó határozat ellen ki lett zárva e kérdésben a további fellebbezhetőség.

Mentül inkább tért foglalt azonban gyakorlatunkban a közvetlen szóbeliség, minél fogva a tanuvallomások hitelesítése a végtárgyalással összeesett, annál inkább elvesztette jelentőségét a perbefogási határozat mint garancia, mert egyrészről tisztán a kir. ügyésznek egyoldalú előterjesztései képezték alapját, s másrészről jobbra meg nem hitelt s így nem is mindig megbízható adatok alapján keletkezett. Nem is volt rendszerint más, mint az ügyészi vádnak és indokolásnak különös mérlegelés nélkül való végzésbe foglalása.

Megvolt azon rossz oldala, hogy a terhelt már bíróilag gyanusnak nyilvánítottan jelent meg ítélő bírái előtt, de nem volt meg azon előny benne, hogy a vád csak komoly megvitatás eredményekép keletkezzék.

A javaslat nem törli el e garanciát sem.

sőt hatályossá teszi az által, hogy a vádhatározat meghozatala előtt nyilatkozhatik a terhelt, személyesen és még védője által is, de mellőzi az egész vád alá helyezés kérdését, ha a vádló vádindítványa ellen a terhelt vagy védője kifogásokat nem emel. A felebbezést e kérdésben azonban nem engedi meg. Ha meggondoljuk, hogy mennyi sok haszontalan munkát okoztak a vádhatározatok elleni felebbezések a felsőbb bíróságoknak, s mennyire bizonytalan alapra lesz fektetve az ezentúl is, s hogy ezen institucciónak mennyivel több a hátránya, mint előny belőle következhetik, a javaslat intézkedéseiben, mint a melyek helyes középuton vannak, megnyugodni lehet.

A javaslatnak legsikerültebb és legszabadelvűbb intézkedései azok, melyek közvetlenül a vádlott személyi szabadságát érintik.

A magánjogi igényeket polgári útra utasítja, ha e kérdés tisztába hozatala hosszabb időt venne igénybe és az a bűnvádi eljárás befejezését, különösen pedig az előzetes letartóztatási vagy vizsgálati fogság megszüntetését gátolná. Ily határozat ellen még a perorvoslatot is kizárja. (7. §)

«Rendőri közegek birói határozat nélkül csak tettenkapás és a 202-ik §. eseteiben (korcsmák, csárdák, kéjházak, s ahol tiltott szerencsejáték üzetik), továbbá akkor teljesíthetnek *házikutatást*, ha a megszökött fogoly kézrekerítése céljából szükséges, ha segélykiáltásra jelentek meg, ha a

házzal vagy helyiséggel rendelkező kívánja, ha az utóbbi rendőri felügyelet alatt áll, vagy ellene elővezetési illetve elfogatási parancs adatott ki, vagy ha a késedelem jelentékeny veszélylyel jár. (205. §.)»

«Az előzetes letartóztatást rendszerint a vizsgálóbíró, sürgősség esetében pedig a kir. ügyészség, járásbiróság vagy rendőri hatóság írásba foglalt indokolt határozatban rendelik el, és ezt a letartóztatottnak azonnal kézbesítik (215. §.)»

«Negyvennyolcz órán túl a kir. ügyészségnél vagy rendőri hatóságnál a terhelt csak bírósági határozat alapján maradhat előzetes letartóztatásban. (217. §.)»

«Az előzetes letartóztatás rendszerint csak nyolcz napig tart. (218. §.)»

«A terheltnek jogában áll azon végzés ellen, melyben a vizsgálóbíró az előzetes letartóztatást, illetve vizsgálati fogságot elrendelte, felfolyamodását s ennek indokolását a vádtanácshoz közvetlenül is beadni. (220. §.)»

«Az előzetes letartóztatás és a vizsgálati fogság azonnal megszüntetendő, mihelyt az elrendelés oka megszűnt. (226. §.)»

«A meghiusítás okából elrendelt vizsgálati fogság egy hónapnál tovább rendszerint nem tarthat.

A kir. ügyészség vagy a vizsgálóbíró előterjesztésére azonban a vádtanács azt fontos okokból további két hónapra kiterjesztheti, de három hó

eltelte után az minden körülmények között megszüntetendő. (217. §.)»

«A szökés veszélye miatt előzetes letartóztatásban vagy vizsgálati fogságban levő egyén maga vagy más által adott kellő biztosíték mellett szabadlábra helyezendő, ha a biztosíték, tekintettel a vád súlyára és a terhelt személyes körülményeire, ennek megszökését valószínűtlenné teszi. (230. §.)»

Szükségtelen commentálni ez intézkedéseket. Azokban gondoskodva van ugyan a büntető igazságszolgáltatás érdekeiről, de a legnemesebb intenczióval meg van védve a terhelt is, nemcsak a rendőri önkény, de még a bírói közegek túlkapásaitól is, és rendelkezései bizonyára hatályosabbak lesznek mint valami «habeas corpus»-féle intézkedés.

Vádrendszer.

Gyakran hallani e szó hangoztatását. De hogy mit kell ez alatt érteni, ép oly kevesen tudják, mint azt, hogy mi a demokraczia.

Pedig ez fontosabb tényezője a modern bün-pernek, mint akár a szóbeliség. S mint garancia határozottan fölötte áll még az esküdtszékek intézményének is.

Az elfogulatlan, a lelkiismeretes bíróval szemben sükségtelenek a garanciák. Az elfogult, fe-lületes, szenvedélyes bírótól rettegünk, bizalmat-lankodunk: akárhány garanciával vesz is körül a törvény. A dolog lényege tehát: *a bíró elfogu-latlansága.*

A vádrendszer kivesz a bíró működési kö-réből minden oly tevékenységi feladatot, mely őt elfogulttá, az ügy kiemetele iránt érdekeltté te-hetné, vagy figyelmét a tények tárgyilagos mér-legelésétől elvonhatná.

A vádló ne legyen bíró. A bíró ne legyen vádló. Ha megmarad mindakettő saját körében: akkor lesz egy jó vádlónk, aki a pártatlanság fitogtatásának sükségessége és kényszere nélkül fellép kellő erélylyel: a hol üldözni kell, s lesz egy elfogulatlan bíránk, kit a vád sikerülte vagy

nem sikerülte nem érdekelvén, ki hivatalból vádlónak is lenni nem tartozván, képes tárgyilagosan mérlegelni, hogy az igazság melyik oldalon lakik.

De a terhelt félre nézve még más okból is előnyös e rendszer. A nyomozó rendszernél is van ugyan egy vádló, a ki külsőleg és formailag a vádat képviseli, de csak formailag, mert érdemben a bíró «hivatalból» is eljár; van tehát mellette annyi titkos vádló is, a hány tagja a bíróságnak van. Amannak érveit hallja, amannak felelhet, megczáfolhatja állításait; ezek titokban. önmagokban, mindegyik más indokból, vádolják őt önmagok előtt: amiről a vádlottnak sejtelme sincs, a mire nem felelhet, a mit nem czáfolhat és így mintegy meghallgattatás nélkül — legalább ezen körülményekre nézve meghallgattatás nélkül — ítélik el.

Hozzájárul ehhez, hogy a közvádló, vagy magánvád képviselője e rendszer mellett tudja, hogy a vádlás kötelessége egyedül az övé, nem osztozik vele e feladatban «hivatalból» a bíró, annak ily irányú segédkezésére, még titokban sem számolhat; iparkodik tehát álláspontját és érveit alaposan kifejteni. Így alkalmá nyílik a vádlottnak mindenről, a mi a vád alapjául vétezik, értesülni s az ellen ép oly kimerítően, ép oly alaposan, védekezhetni. Az ítélet nem lehet tehát egy váratlan «meglepetés», mint a hogy a nyomozó rendszernél lehet.

Ez a rendszer lényege.

A javaslat, kerülve ugyan a dolog lényegéhez nem tartozó túlzásokat, ez álláspontot szem előtt tartja a bűneset feljelentésétől fogva egészen — *az ítélet hozataláig.*

A hol nincs vádló: nincs bíró. Az ellen pedig, hogy a közvádló kedvezésből vagy felületeségből ki ne bocsássa egykönnyen a bűnöst, mellé állítja a sértett fél, illetve magánpanaszos közbelépési jogát. Ha az elejti a vádat, ez felveheti és folytathatja. Ez a vádmonopolium és azzal való visszaélhetés legtermészetesebb és leghatályosabb remediuma.

Nagy vita folyt azonban és folyik mostanig is még a tudományban az iránt, hogy szükség-szerű folyománya-e a vádrendszernek az is, hogy a vádindítvány az ítélethozatalnál oly értelemben is kötelező legyen a bíróra, hogy sem a minősítéstől, sem a követelt büntetéstől eltérnie ne lehessen. Foglalkozott e kérdéssel tüzetesen az 1882-iki magyar jogászgyűlés is.

Nem volt kétség a tekintetben, hogy a bíró nem marasztalhat, ha a vád elejtetett, még ha a vád elejtésének indokait nem is osztja. Ha nincs vád, nincs marasztaló ítélet. A bíró maga nem emelhet vádat maga előtt.

Abban azonban már nagyon megoszlottak a vélemények, hogy a bíró a minősítés és büntetés tekintetében akkor is kötve legyen az ügy-szi indítványhoz, ha vád emeltetett, de a bíróság nézete szerint a minősítés vagy az indítványozott

büntetés a törvény rendelkezéseinek meg nem felel.

Hangsúlyozva lett különösen, hogy a bíró hivatása nem lehet az, egyszerűen a vád vagy a védelem álláspontját ítéleterőre emelni, hanem «a törvényt alkalmazni», s hogy a várendszer túlhajtása lenne, arra kötelezni a bírót, hogy p. o. egy sikkasztási esetet hibásan «csalásnak» minősítő ügyészi indítvány esetében, daczára annak, hogy a bíróság sikkasztást lát fennforogni, vagy felmentsen a szerinte fenn nem forgó csalási vád alól, vagy csalásnak minősítse helytelenül a bíró is a sikkasztást.

Másrészről azonban a várendszer barátai figyelmeztettek arra, hogy minő nehéz itt megvonni a határt, megőrizni a bírót attól, hogy önmagában titkos vádlóvá ne legyen s ez által a várendszer főelőnye, az ítélő bíró elfogulatlansága, tétessék kockára, ha egyszer megengedtetik, hogy oly tény miatt is marasztalhasson. a mi miatt a terhelt vádolva nem lett. Hangsúlyozva lett különösen, hogy a terhelt minő meglepetéseknek tétetik ki, midőn az védekezik az ellen, a mivel vádoltatott, megdönti a vád érveit és kimutatja, hogy a cselekmény ismérvei hiányoznak; aztán kijön a bíróság, igazat ad ugyan neki, hogy sikerült a vádat megerőtlenítenie, de elítéli mégis más valamiért, ami ellen nem védekezett, amire nem is gondolt, amit talán, ha felhozták volna, ép oly sikerrel megdönteni tudott volna.

A magyar jogászgyűlés döntött ugyan az előbbi álláspont mellett, de csak kis többséggel, a tudományban pedig folyik még a vita továbbra is.

A javaslat úgy oldja meg e vitás kérdést, hogy némi eltéréssel a jogászgyűlés többségének nézetét fogadja el.

A büntetés tekintetében azt rendeli, (296. §.) hogy konkrét indítványt a büntetés mennyiségét illetőleg a közvádló nem is tehet. Tehát ki van kerülve az e tekintetben lehető összeütközés.

A mi azonban a minősítést illeti, a javaslat 304. §-a következőket rendeli:

«A tett minősítése tekintetében nincs a törvényszék a vádló indítványához kötve.

Mindazonáltal, ha súlyosabb minősítésre, vagy büntetésre lát alapot, mint a melyre a vád irányult, köteles a feleket a vonatkozó tényállásra nézve meghallgatni és a vádlottnak tudomására adni, hogy a védelem előkészítése céljából elnapolási indítványt is tehet.

A felek meghallgatása, illetőleg az elnapolási indítványra kitűzött újabb főtárgyalás megtartása után, *a törvényszék a súlyosabb minősítésben nincs többé korlátozva.*»

Vannak kérdések, melyeknek minden irányban kielégítő megoldása lehetetlen, a mint hogy két párhuzamos vonalat egymáshoz hozni nem lehet. Akár így, akár úgy oldatik meg, végleteiben így is, úgy is félszeg helyzet állhat elő, sőt visszaélés is történhetik.

Azonban, ha nem is tartom czélszerűnek az elv túlajtását a végletig, sem az egyik sem a másik irányban, szükségesnek tartom, hogy e tekintetben több óvintézkedésről történjék gondoskodás, mint a javaslat teszi. A tény azonossága sokszor egy lényegtelen körülmény hozzátétele vagy elvétele által is változik, ilyen vagy olyan minősítése vagy büntethetősége néha egy oly adattól függ, mely ha szóba hozatik, megczáfoltató, ha nem, a bűnösség tán kétséges sem lesz.

Vádolva van valaki p. o. sikkasztással. Védekezik s bizonyítja, hogy ő a kérdésben forgó tárgyakat jogosan bírta mint tulajdont s így elidegeníteni azokat is joga volt. Van ugyan a panaszostól nyilatkozata is, hogy az megbüntettetését nem kívánja, mert időközben kibékültek. Ezt azonban, miután a sikkasztás hivatalból üldözendő, nem mutatja fel. Most kijő a törvényszék és felmenti a sikkasztás vádja alól, de elmarasztalja csalásban, mert azt tartja, hogy a vádlott ravasz fondorlatokkal helyezte magát a kérdéses tárgyak birtokába. Kész a meglepetés. Ha tudja a vádlott, hogy csalással vádoltatik, felmutatja a károsítottnak nyilatkozatát, vagy igazolja, hogy a panasz 3 hó eltelte után adatott be, s az ügy megszüntetéssel nyer befejezést. De mert arra, hogy csalásnak fog minősíteni, nem gondolt, elítélték. Lehetnek más ily véletlenségek is.

A javaslat csak súlyosabb minősítés esetében szabja elő az elnapolást kötelezőleg. Kivá-

natos lenne, hogy ez kiterjesztessék, a habár nem súlyosabb, de eltérő ismérvekkel bíró minősítés eseteire is. Lehet, hogy a vádlott kellő előkészület mellett képes az eltérő minősítés ismérveit is megcáfolni. Ha már ily rendkívüli eset merül fel, nem forog fenn semmi ok, hogy a vádlott e rendkívüli oltalmat is igénybe ne vehesse.

Még tovább is lehetne menni. Egyszerűen más tanács elé kellene utasítani ily esetben az ügyet, mely figyelmeztetése által nem tette vádlóvá a bírót s a mely nem mondta ki mintegy előre nézetét és ezzel ítéletét. Ez volna a legmegnyugtatóbb.

A javaslat azt mondja ugyan, hogy «feltehető», hogy a bíró, ha a felek újabb contradictorius közreműködése után meggyőződik véleményének helytelenségéről, hivatását nem az egyszer kimondott nézethez való makacs ragaszkodásban, hanem a tényállásnak az összes felhozott érvek figyelembe vétetével higgadt és pártatlan megítélésében fogja találni.»

Szép és nemes gondolatok — theoriában. A gyakorlatban — tisztelet a kivételeknek — sajnos, mások a tapasztalatok. Az ország majd minden törvényszéke előtt védtem már, igen gyakran a felsőbb bíróságok által feloldott vagy perújítás folytán újra tárgyalt ügyekben, melyekben azt a fenti feltevést nem támogató tapasztalatot tettem, hogy ha a tényállás változott is, az egyszer kimondott nézethez való ragaszkodás,

mit következetességnek is szoktak elnevezni, mégis jobbra ott lebegett az eset higgadt és pártatlan megítélése felett.

A lehető óvintézkedések tehát nem feleslegesek.

Védelem.

A mióta csak bíróságok léteznek, létezik a védői intézmény is. Akármint változtak évszázadokon át a törvénykezés formái, ez meg volt a görögöknél, úgy mint a rómaiaknál, meg a közép- és újkorban, alkotmány és despotia alatt élő népeknél egyaránt. Eltöröltettek esküdtszékek, mellőztettek független bírák, megváltoztattak a szokott eljárási formák; csak a védői intézmény maradt meg lényegében változatlanul.

A legkegyetlenebb zsarnok is tartózkodott annak megszüntetésétől. Korlátozta, nehezítette, de eltörölni nem merte. Ha más okból nem, legalább színleg tűrte, hogy a tőle függő bíróságok ítéleteit a törvényesség látszatával ruházza fel, s tényleg a törvénykezési garantiák akármelyike nem ér annyit, mint a szabad védelem garantiája. Esküdtszék vagy független szakbíróság, közvetlen szóbeliség, vádrendszer, nyilvánosság, mind üres jelszavak; ha a szabad védelem nem ad neki életet. Ugy, hogy bátran el lehet mondani, miszerint valamely büntető pereljárás jó vagy rossz voltát, szabadelvű vagy retrograd irányát, abból lehet leghelyesebben megítélni, hogy miként szervezte a «védői» intézményt.

A javaslat főbb rendelkezései ez irányban következők:

«A védelem joga védő által a bűnvádi eljárás egész menetében és már *a nyomozás alatt* is gyakorolható.» (56. §.)

«Több védőt egy időben ugyanazon vádlott csak a főtárgyaláson használhat.» (58. §.)

«A főtárgyalásra hivatalból rendelendő védő:

1. öt évnél súlyosabb büntetéssel sujtható cselekményeknél,

2. *a vádlott kívánságára* minden büntett esetében,

3. *ha vádlott életkorának 16-ik évet még túl nem haladta* vagy *ha siketnéma*,

4. *ha a bíróság az ügy körülményeinél fogva czélszerűnek találja.* (59. §.)

«Ha védő a kirendelése és a főtárgyalás határnapja közötti időt a védelem előkészítésére rövidnek tartja, a tárgyalás elhalasztását kérheti.» (63. §.)

«A védőnek joga van az ügyiratokat és azoknak csatolmányait megtekinteni.

Ezen joga csak annyiban szenved korlátozást, hogy a vádirat, vagy a megszüntető indítvány benyújtása előtt a nyomozás vezetője, illetve a vizsgálóbíró köteles az ügyiratoknak vagy azok ama részének megtekintését megtagadni, melyeknek közlése az eljárás célját veszélyezteti.

A letartóztatást, illetve vizsgálati fogságot elrendelő, továbbá minden oly birói határozat,

mely ellen perorvoslat vehető igénybe, indokaival együtt a védő előtt kihirdetendő, vagy annak kézbesítendő és az előbbi esetben kívánatára másolatban közlendő.» (64. §.)

«A védő letartóztatott védenczével írásban vagy szóval hatósági személy közbejötté, vagy ellenőrzése mellett mindig — a nélkül csak a vádirat benyújtása után érintkezhetik.» (65. §.)

Ezek a védelemről szóló általános intézkedések.

A különös intézkedések között megemlíten-
dők a javaslatnak a lefoglalásról szóló 188. és
194-ik §§-ai, melyek nem ugyan kifejezetten, de,
— mert a védőt világosan ki nem veszik — le-
hetővé teszik, hogy a terhelt és védője közt folyt
vagy folyó levelezés is lefoglaltathassék a vizsgálat
céljaira, még pedig akkor is, ha palástolás gya-
nuja a védőt nem is terheli.

Ha csak az itt felsorolt intézkedéseket ven-
nők szemügyre, akkor azt kellene mondanunk,
hogy a védői jogkör a javaslat által nem nyert
semmi kibővítést, ha csak azt nem vesszük annak,
hogy még több esetben lesz köteles a védő va-
gyontalan terhelték érdekében díjtalanul közremű-
ködni mint eddig.

Eddig sem vonták soha kétségbe, hogy mi-
helyt a nyomozás vagy vizsgálat bizonyos egyén
ellen irányul, joga volt képviselőt nevezni. A míg
pedig a nyomozat bizonyos egyén felé nem irá-
nyul, a védelemnek nincs is tárgya. Nem lesz az
új javaslat alatt sem.

Több védő használata is meg volt engedve eddig is.

Kérhetett halasztást, betekinthesett a vizsgálati iratokba is a vádhatározat vagy beszüntető végzés meghozatala után, hatósági személy közbenjötté mellett védenczével eddig is érintkezhetett.

Teljesen helyeslem a hivatalbóli védelem ki-
rendeléseinek meg bővített eseteit. A magyar ügy-
védi kar mindig szívesen és el nem tagadható
buzgósággal és lelkiismeretességgel teljesítette ez
iránybani kötelességeit. Legjobban bizonyítja ezt
azon körülmény, hogy a hivatalból eljáró bűnügyi
védők ez iránybani eljárása miatt a fegyelmi bi-
róságokhoz fennállásuk óta alig érkezett még
panasz.

Egy-két esetnek, mely feljelentetett, is inkább
az volt az oka, hogy védőként rendeltetett ki
valaki akarata ellenére, oly ügyvéd, ki különben
bűnügyekkel elvből nem foglalkozott.

Azonban nem az a fontos, hogy mikor és
hány védővel élhet valaki, hanem az, hogy a
védőnek mód nyujtassék hivatásának meg is fe-
lelhetni. Ezt pedig a javaslat általános rendelkezé-
zései csak üres formalitásokban teszik lehetővé.

Nem egyéb üres frázisnál, ha azt mondja a
javaslat, hogy a védelem joga «már a nyomozás
alatt is gyakorolható», de sem a vádlott, sem a
tanúk kihallgatásánál jelen nem lehet.

Ép olyan intézkedés, hogy megengedi ugyan

az ügyiratokba való betekintést, de mindjárt szigorú tilalomképpen ráparancsolja a vizsgálóbíróra, hogy jól vigyázzon, nehogy a védő a lényeges iratokat is elolvashassa.

Legsérelemesebb pedig a vádlottal való érintkezés szabályozása. A vádhatározat meghozataláig meg van engedve, ha a porkoláb, vagy egy őrnök felügyel. E nélkül nem. Ily felügyelet nélkül a vádlott védőjével csak a vádirat benyújtása után érintkezhetik. Még csak az kellett volna, hogy a jogegyenlőség szempontjából a szabadlábon levő terheltnek is tiltsa el a védőjével való érintkezést, vagy az ítélet meghozatala utáni időre halaszsa el. Hogy a hatósági felügyelet mellett való értekezés mit sem ér, tudja minden gyakorlati jogász. Rosszabb, mintha egészen el van tiltva. Tapasztalt ügyvéd mellőzi is, valahányszor csak mellőzni lehet, először mert lealacsonyító, s másodszor és főleg azért, mert zavarba hozza a terheltet is, nem tudja, meddig mehet kérdéseiben, félreérti sokszor védőjének oraculumszerű óvatos feleleteit, nem ritkán még a vizsgálatnak helytelen irányba való terelését is okozza, a mennyiben ily felügyelet alatti értekezések után a terhelt sokszor még oly ténykörülményeket is tagad, mit különben tagadnia saját érdekében sem kellene s a mit ily értekezés nélkül tagadni nem is fogott volna.

Lesz tehát e tekintetben úgy mint eddig volt. Fogjuk panaszokkal és jogorvoslatokkal zaklatni

a vádtanácsot és esetleg a királyi táblát is, a melyeknek egy nagyrésze csak az acták nemismeréséből ered.

A vizsgálóbírák heteken, hónapokon át fognak tapogatózni és rizsmákat összeírni, mit néha a viszonyokat jobban ismerő védő egy-két kérdéssel tisztába hozott volna; és a védő, az igazságszolgáltatás e nélkülözhetetlen közege, nem fogja tudni, hogy ki mit vallott, mit tett és mi módon tett, de tudni fogja a hirlapok útján a nagyközönség.

E tekintetben az 1882. és 1886-iki javaslatokkal szemben nagy visszaesés történt. Az megengedte (76. §.) legalább azt, hogy a védő a terheltnek, tanuknak és szakértőknek mindazon kihallgatásán jelen lehessen, a melyeken a kir. ügyész jelen van, vagy meghivatott; megengedte (77. §.), hogy a védő a terhelttel hatósági személy közbenjötté vagy ellenőrzése nélkül szóval és írásban szabadon érintkezhessék; megengedte (78. §.), hogy kérdéseket is intézhessen. Ez is korlátozta e jogot (79. §.), ha a vizsgálat sikere kockáztatásnak volt kitéve, de csak kivételesen és csak rövid időre. (83. §.)

Hiába, a titkolózás régi rendszere nem akarja elhagyni uralmát. Pedig e titkolózásnak csak hátrányai érvényesülnek, előnye — a vizsgálat biztosabb sikere — csak képzelődésben létezik. A tanuk száját nem lehet befogni, hogy el ne beszéljék vallomásaikat, a kiszabaduló rabtársak is

visznek izeneteiket, meg a levelek kicsempészése sem éppen a lehetetlenségek közé tartozik. Hozzájönnek még a hírlapok eléggé körülményes közlései. Mindettől azonban nem félnek — csak a védő ne jöjjön közel.

Azon államokban, hol nem veszi titokzatoság körül a vizsgálatokat, hol szabadon érintkezhetik a terhelt védőjével, hol az iratokba való betekintés korlátozva nincs, semmivel sem sikertelenebb a bűnvádi eljárás mint nálunk. És a polgári perek lefolyása is, bár elégszer van ott fontos kérdés szőnyegen, melytől néha egy egész család boldogsága függ, bizonyítja, hogy a titokzatosság hiánya, az igazság kiderítését nem igen akadályozhatja meg. Pedig ezeknél a királyi ügyészség, rendőrség és bíróság nem segédkeznek egymásnak terjedt hatalmuk minden eszközeivel.

Nem akarok azonban igazságtalan lenni. Vannak a javaslatnak a részletekben szabadelvű intézkedései is.

«Az elővizsgálat egész menete alatt és bármely elővizsgálati cselekmény tekintetében, a vádló és a terhelt, illetőleg képviselői jogosítva vannak a vizsgálóbírónál indítványokat tenni. Azoknak el nem fogadása esetében panasz emelhető a vádtanácsnál.

«Bírói szemle, házkutatás, lefoglalás és iratok átkutatása lehetőleg a vádló és terhelt, illetőleg annak megbízottja vagy ennek védője jelenlétében

eszközlendő, kik ezekről — ha a késelem veszélyvel nem jár — előzetesen értesítendőik.

Mind a vádló, mind a terhelt, illetőleg védő megjelenhetnek és meg is idézendők, oly tanuknak és szakértőknek kihallgatására, a kik előre láthatólag a főtárgyaláson meg nem jelenhetnek.

A fentebbiek szerint megjelenésre jogosított vádló terhelt és védő indítványozási joggal birnak; a tanukhoz vagy szakértőkhöz a vizsgálóbíró által intézett kérdésekre adott felelet után kérdéseket intézhetnek s a feleletekre megjegyzést tehetnek.» (122. §.)

«A tanuzás kötelessége alól mentesek:

Az ügyvéd . . . s annak segédei arra nézve, a minek tudomására a hivatásukkal járó bizalomnál fogva titoktartás kötelességével jutottak.» (136. §.)

«A szemlét rendszerint a vizsgálóbíró vezeti és a vádló, valamint a terhelt, illetőleg védője által tett indítványok lehető figyelembe vétele mellett, megjelöli a szakértői megvizsgálás tárgyait és megállapítja a kérdéseket.

A felek által indítványozott kérdéseknek a szakértőkhöz való intézése csak fontos okokból tagadható meg.» (166. §.)

«A vádlott a főtárgyalás alatt is értekezhetik védőjével, de nem szabad attól a hozzá intézett kérdések után a feleletre nézve tanácsot kérnie.» (287. §.)

«A tanukhoz és szakértőkhöz közvetlen kérdéseket intézhet.» (289. §.)

«Felebbezéssel élhet a vádlott akarata ellen is.» (320. §.)

«Mindenik kir. táblai büntetőtanács heti ülészakára közvédőt, esetleg a szükséghez képest többet az ügyvédi kamara havonként előre rendel ki.» (343. §.)

«A közvédő jelenléte csak akkor mellőzhető, ha a vádlottnak külön védője jelen van.»

Az ügyek felsőbb bírósági tárgyalásánál is van felszólalási joga. (346., 353. és 363. §§-ok.)

«Halálbüntetést megállapító jogerős ítélet kihirdetésénél az elítélt védőjének jelen kell lennie.»

«A védő minden esetben köteles kegyelemért folyamodni és folyamodványát az ítélet kihirdetését követő három nap alatt beterjeszteni.» (417. §.)

A járásbírói fenyítő ügyekben a «terhelt védője és a magánvádló meghatalmazottja, azoknak férfi hozzátartozója (136. §. 1. p.), ha nem is ügyvéd, továbbá jogtudori fokkal bíró ügyvéd-jelölt is lehet.»

Mindezek jobbra igen czélszerű és szabad-elvű intézkedések. Csakhogy a védői jogkör szabályozása, alapjainak szűkkeblű korlátozása folytán, ezen különben kitünő javaslatnak mégis csak leggyöngébb oldala marad. Pedig kellő jogkör nélkül nem fejlődhetik hivatása magaslatán álló védői kar, e nélkül pedig modern büntető eljárás nem is képzelhető.

Közvetlen szóbeliség.

Akik csak hallomás, csak külsőségek után ismerik és tudják e szavak jelentőségét, rendszerint két külön fogalomnak tartják s azért sokszor még szakemberek is «közvetlenség és szóbeliség» megjelölést használnak. Pedig e két szóról, ha azt mondjuk hogy két ikertestvér, még nem fejeztük ki a valódi fogalmat, még akkor sem, ha azt mondjuk hogy olyan mint a két siami ikertestvér. Operatio által tán el lehet ezeket is választani egymástól. A közvetlenséget a szóbeliségtől nem. Az egyik a másik nélkül: nihil, mint a beszéd hang nélkül, mint a szem világosság nélkül.

Lényege e fogalomnak az, hogy minden, ami az ítélet alapjául szolgálhat, lehetőleg közvetlenül és előszóval az ítélőbíró előtt legyen constatalva.

Szükségtelen bőven indokolnom, hogy miért előnyösebb a szóbeliség mint az írásbeliség. Ha más hallja a terhelt vagy tanu előadását s leírja, s így írásban közli az ítélőbíróval, szándékos hamisítás történhetik, a szavak és értelem szándékosság nélkül is félreértve nyerhetnek az írásban kifejezést, vannak szavak és mondatok,

melyeknél a hangsúly, a mozdulat, az arczkifejezés más-más értelmet ád, mit még phono-gráffal sem lehetne hiven visszaadni. Hányszor nem olvassuk a leggeniálisabb írók műveiben, hogy tolluk megáll, mert ezt vagy azt a jelenetet emberi eszközzel, emberi fogalmakkal hiven visszaadni, leírni, nem lehet. Pedig hát a vizsgálóbírák egy nagy része még csak nem is művészek a leírásban. A habozás, a zavar, a hang nyugodtsága vagy remegése annyi nuance-al bírnak, hogy még a képzelet sem tudja különböző alakulásait fixirozni. Azért fontos az élő szó és a közvetlenség. Azért szükséges, hogy minden *közve'ítés* az ítélő bíró és vallomások között ki legyen zárva.

Legtöbb balfogalom abból ered, hogy némelyek azt hiszik, hogy ha az ügyek főtárgyalása általában szóbeli, e követelménynek elég van téve, még ha az elővizsgálat mintegy kész, megcsinált, ügyet hoz is már egy nagy iratcsomó alakjában az ítélőszék elé; mások viszont azt hiszik, hogy mihelyest a legkisebb mérvben *bizonyítékok* beszerzésével foglalkozik a vizsgálat, már eo ipso meg van rontva a szóbeliség. Az egyik az írásbeliség maradványa, melyet a főtárgyalás fűgefá-levelével vélnek eltakarhatni, tehát csak szemfényvesztés, a másik a szóbeliség teoriájának túlhajtása, s' azért mint minden túlzás: *inpracticus*.

A javaslat (85. §.) helyesen jelöli meg a

nyomozás feladatát: «tárgyát azon *adatok kipu-
tolása* képezi, melyek a vádlónak *tájékoztására* a vád
emelése tekintetében szükségesek.»

Az *elővizsgálat* definíciója egy lépéssel már
tovább megy ugyan, de nem megy tovább mint
menni szükséges: «Az elővizsgálat *célja kiderí-
teni*, hogy a terhelt ellen forognak-e fenn *bizonyíté-
kokkal* támogatott oly *adatok*, melyek alapján ellene
a főtárgyalás elrendelhető (100. §.)» «Az elővizs-
gálat nem terjedhet tovább, mint ezt az előző
szakaszban említett cél, illetve azon *mozzana'ok*
kiderítése kívánja, melyek alapján a bűnvádi el-
járás megszüntethető.» (101. §.)

E tekintetben tehát egész őszinte a törekvés,
valódi és nem színleges szóbeliséget létesíteni.
Fején iparkodik megtalálni a szeget, midőn éppen
ott izen hadat az írásbeliség maradványainak, ahol
az legsajátlagosabb talajában van, a honnét leg-
nehezebb azt, mint tulajdonképeni otthonából, ki-
pusztítani.

A szóbeliség lényege tehát nem csak a főtár-
gyalás miképen való szervezése, hanem főleg az,
hogy sem a nyomozat sem az elővizsgálat ne
vonhassa működési hatáskörébe azt, ami a fő-
tárgyalás feladatai közé tartozik.

Ebből folyik a javaslat azon további intéz-
kedése, hogy kivéve a halál- vagy életfogytig
tartó fegyházzal büntethető cselekményeket, az elő-
vizsgálatot egészen mellőzhetőnek is nyilvánítja:

a) ha öt évet meghaladó, határozott tartamu

szabadságvesztéssel büntethető cselekmények esetében tettenkapás esete forog fenn, vagy a terhelt bűnösségéről a nyomozás adataival teljesen összhangban álló beismerést tett, és

b) egyéb büntetendő cselekményeknél, ily feltétel nélkül is, ha azt szükségesnek sem a kir. ügyész, sem a felek valamelyike, sem a vádtanács nem tartja.

Egy másik corollariuma ezen alapelvnek, hogy az elővizsgálat során is közvetlenül a vádtanács előtt jelenhessen meg a vádlott és védője mindenkor, midőn akár a vádhatóság, akár a vizsgálóbíró valamely intézkedése miatt panaszt tesz. Most a vizsgálóbíró vagy egy előadó terjeszti elő annak panaszát írott acták alapján. A javaslat ki fogja zárni ezt a közvetítést is. Egészen helyesen. Amit az előadó hiányos feljegyzések alapján s csak az acták előzetes tanulmányozása után, természetesen csak idővesztéssel és csak hiányosan adhat elő, jobb, megbízhatóbb és gyorsabb, ha maga a királyi ügyész, aki ügyis ismeri az ügyet, s maga a vádlott, aki sérelmét legjobban érzi, mindegyik a maga szempontját védve, mondanak el.

Van azonban a javaslatnak két intézkedése, mely a közvetlen szóbeliséggel nem igen egyeztethető össze.

Ezek egyike a 151. §., mely így szól:

«Az előzetes eljárás során a tanú csak akkor eskethető meg:

1. ha rögtöni életveszélylyel járó betegségben szenved ;

2. ha hosszabb távolléte, vagy rendes lakásának hiánya, vagy távolsága miatt alaposan tartani lehet, hogy a főtárgyaláson nem jelenhet meg ;

3. ha a vádló és a terhelt a megesketést kívánják ;

4. *ha a tanú a teljes valónak megvallására csakis eskü kivétele által bírható.»*

Az első két ponthoz nem fér szó. Mert háár kerülendő is általában a tanuk megesketése az elővizsgálat során, a menünyiben ezzel a bizonyítási eljárás súlya kivétetik a főtárgyalás keretébül s oda helyeztetik, ahol az a főtárgyalás garanciaival körülvéve nincsen, mégis ez esetek olyanok, a melyeknél nem erről van tulajdonképen szó, hanem arról, hogy egy bizonyíték, akár mentő, akár terhelő az, melyről nem valószínű, hogy a tárgyaláskor még érvényesíthető lesz, kivételesen esküvel legyen megerősíthető az elővizsgálat során is.

Meg lehetne nyugodni a 3. pont alatti esetben is, ha a terhelt helyett a védő tétetik. A terhelt nem igen bír mindig azon értelmi képességgel, hogy megítélhesse, nem veszélyeztetie az időelőtti megesketés a bizonyítási eljárás sikerét, nem forog-e fenn törvényes kifogásolhatás esete, ki van-e teljesen merítve a kikérdezés minden szempontból? stb. Azért a 3-ik pont csak úgy lenne elfogadható, ha a terhelt helyett

a védő kívánja egyetértőleg a kir. ügyésszel a megeskjetést.

Határozottan káros azonban a 4-ik pont. Nem félszeg eljárás lenne-e éppen azt a tanut megeskjetni, kinek őszintesége, szavahihetősége iránt kétely forog fenn, midőn éppen ez egy törvényes ok (152. §. 7. és 153. §.) arra, hogy valaki esküre se bocsájtassék? De aztán ki képes azt eldönteni, hogy a tanu «a teljes valónak megvallására *csakis* eskü kivétele által birható?» Ki lát a tanu belsejébe? Ki tudja az elővizsgálat stádiumában, hogy mi «a teljes valóság?» Nem-e lehet ily rendelkezés mellett *minden tanura* rámondani, hogy «a teljes valót» csak «eskü mellett» fogja megvallani? Hol a határ? Nem fog-e ez által a főtárgyalás kész, megváltozhatlan, de egyszersmind megbizhatlan anyaggal szemben állni, s ez által annak közvetlen szóbelisége eltörpülni? Tudjuk, hogy a tanu igazmondására mily nagy befolyással van a tárgyalás nyilvánossága, ünnepélyessége, a hozzá intézett kérdések és keresztkérdések különböző iránya, részletessége? Hová lesz mindez? Nem fog-e a tanu tárgyaláskor mindig a már letett, talán meggondolatlanul letett eskü következményeire gondolni s ennek folytán nem arra ügyelni, hogy csakis való feleleteket adjon, hanem inkább arra, hogy a tárgyaláskor adandó feleletei már letett, és esküvel megerősített valomásával ne jöjjenek ellentétbe, akár voltak-e

valók azok, akár sem. Akár könyörület a fogva levő terhelt iránt, akár ellenszenv vagy gyűlölség vezérelték akkor a meggondolatlan vallomásra, a letett eskü mindenképen csak az igazi valónak kiderítését akadályozni, de nem előmozdítani fogja.

Maga a javaslat is azt mondja indokolásának egyik helyén (207. l.): «a tanu csupán azért, nehogy könnyelműnek és lelkiismeretlennek látszassék, rendszerint a valónak meg nem felelő, de már eskü alatt tett vallomását nem hajlandó módosítani.»

Jobban én sem tudnám indokolni ez intézkedés — mellőzését.

A másik intézkedés, mely a közvetlen szóbeliség szempontjából szintén czélszerűtlen, sőt káros, az, a mit a 235-ik §-ban rendel a javaslat, hogy t. i. a terhelt, úgy a nyomozás mint az elővizsgálat folyamában *két tan. jelenlétében* hallgatandó ki.

Nincs kétség benne, hogy a javaslatot ily rendelkezés felvételében az vezérelte, hogy véget vessen a faggatásoknak, lelki torturának, fenyegetéseknek, melyeknek a vádlott még sok helyen kitéve van a kihallgatás során. Azonban elhibázott dolog lenne nézetem szerint azért, mert egynehány vizsgáló közeg ezt daczára a tilalomnak elkövetheti s tán el is követi, több ezerre menő vizsgálóbíró működését ily intézkedések által megnehezíteni: midőn az teljes sikert sem ígér.

Ezen intézkedés kétélű fegyver lesz, s azt hiszem, hogy nem csalatkozom, ha megjósolni merem, hogy élesebb foka éppen a vádlott ellen fog fordulni, a mennyiben először is meg fogja lassítani az ügymenetet éppen azon részében, a hol kívánatos, hogy lehetőleg gyors legyen, t. i. az előnyomozat és vizsgálat stádiumában, s másrészről át fogja helyezni a bizonyítási eljárás súlyát a főtárgyalásból az előnyomozást vagy elővizsgálatot teljesítő hivatalnok szobájába, négy fal közé, hol jelen lesz ugyan két bizalmi férfi, de csak pro forma, a kiknek eszköz otthon mulasztott dolgaikon fog járni s legkisebb gondjuk is nagyobb lesz, mint az, hogy mit kérdez a vizsgálóbíró, mit felel a terhelt, jól van-e az felvéve a jegyzőkönyvbe? Alá fognak írni mindent gépszerűleg s aztán, ha a főtárgyaláskor az egyik vagy másik irányban kétely fog mégis felmerülni, a sok ügy közül, nem fognak emlékezhetni semmire, nem különösen egyes szavakra, melyeknek pedig döntő jelentőségük lehet, de bizonyítani fognak mindazt, a mi a jegyzőkönyvben áll — mert aláírták, habár meggondolatlanul írták is alá. S mentül biztosabb abban a vizsgáló közeg, hogy az általa így teremtetendő bizonyítási anyag nemcsak *adat* lesz, de megdönthetlen bizonyíték, annál erősebben fog törekedni beismerő, vagy a beismerést megközelítő vallomások elérésére.

S a mi a «bizalmi férfiak» egyéniségét illeti, a gyakorlatban ez úgy lesz, hogy minden

vizsgálóbírónak lesz két foglalkozás nélküli olyan bizalmi embere, ki éppen, mert nem lesz egyéb dolga, meg fogja tenni ezt a szivességet és el fog járni a kihallgatásokra, ott pedig olvasni fogja az ujságot vagy bóbiskol unalmában.

Méltóztassék csak felgondolni közelebbről a dolgot. A budapesti és pestvidéki kir. törvényszékek büntető osztályainak és az államrendőrségnek van összesen mintegy 100 vizsgáló közege. Miután nem számítható minden berendelt bizalmi férfi pontos megjelenésére, mert egyiket betegség, másikat feledékenység és a harmadikat üzleti dolgok akadályozhatják: kénytelenek lesznek az illető hatóságok minden vizsgáló közeg mellé 2 bizalmi férfi helyett legalább hármat rendszerint berendelni.

Naponként tehát mintegy 300 polgár fogná hiába vesztegetni idejét.

S miután bizalmi férfiként csak írni-olvasni tudó és az állam hivatalos nyelvében jártas egyén lesz csak alkalmazható, ez az intelligens polgári elem 10-szerre nagyobb terhelése lenne, mintha az eskütszéki institúció léptettetnék életbe.

Nem is lesz kivihető. Hiába számít a javaslat arra, hogy a polgári elem meg fogja hozni «ezt a kis áldozatot» (322. l.), mert az áldozat nem kicsi s mert, ha nem kell a polgár mint esküdt, megköszöni ezt a kitüntetést is, s a hány meghívás lesz kibocsájtva bizalmi férfiként való megjelenésre, annyi felmentés iránti kérvény

fog beérkezni, s a vége mégis csak az lesz,, ha nem fogjuk akarni, hogy a vizsgáló közegek bizalmi férfiak hiánya miatt tétlenül vesztegessék idejüket, — miként már jeleztem — hogy minden vizsgáló közegnek lesz 2—3 barátja, ki a vizsgáló közeg iránti szivességből meg fogja tenni ezt a szolgálatot.

Ezek között aztán oly intimitás fog kifejlődni idővel, hogy mindenre inkább lesznek alkalmasak, mint arra, hogy a vizsgáló közeget ellenőrizték. Ott leszünk, a hol 100 év előtt voltunk. Lesz a kihallgatásoknál testimonium legale, de olyan, melyben nem lesz köszönet, — a közvetlen szóbeliség előnyei pedig el lesznek temetve a hivatalos szoba koporsójába, melybe a bizalmi férfiak fogják beleverni a szeget.

A javaslat nem akarja életbeléptetni az úgynevezett ügyfél nyilvánosságot, vagyis, hogy a felek és tanuk kihallgatása ne zárt ajtóknál történjék. Feltéve, hogy e tekintetben helyesen cselekszik, kérdem, hogy akkor aztán, hogy lesz megakadályozható, hogy a berendelt bizalmi férfiak egyike vagy másika ne legyen esetleg éppen a terhelt vagy családjának valami barátja vagy jóakarója. Nem-e lesz így tág tér engedve a vizsgálati titkok elárulására? Vagy tán minden vádlott kihallgatása előtt a bizalmi férfi lesz-e előbb kiexaminálva, nincs-e a felek valamelyikével rokoni, üzleti vagy baráti összeköttetésben, s ha esetleg igen, megakad majd a kihallgatás, míg

más bizalmi férfit szerezni nem sikerült. S mindez csak azért, hogy egy institúció létesíttessék, mely a tárgyalás közvetlen szóbeliségével ellenkezik, s mely garancziakép a vádlottnak mit sem ér.

Nincs veszedelmesebb, mint egyik ellentétet a másik ellentéttel akarni gyógyítani. Mintha annak, a kinek égési sebei vannak, csak az égett testrészek megfagyasztásával lehetne segíteni.

A javaslat ezen intézkedése csak úgy lenne elfogadható, ha nem imperative rendelné a bizalmi férfiak alkalmazását, hanem csak facultative, ha a vádlott vagy védője terjeszt ily értelmű kérelmet elő. Így el lesz érve a cél, mert tartózkodni fog minden vizsgáló közeg, akár fenyegetésekkel, akár kecsegtetésekkel zaklatni a vádlottat, ha tudni fogja, hogy a vádlott ellenében bizalmi férfiak alkalmazása által védekezhetik, s nem lesz elviselhetlen a teher a polgári elemre sem, mert igénybe vételére valószínűleg csak igen ritkán lesz alkalom.

Nem kell tartani attól, a mitől a javaslat tart, hogy ha a bizalmi férfiak alkalmazása csak facultative rendeltetik el, vagyis csak az esetre, ha a sértett vagy védője kívánja, ez soha sem fog történni, mert félni fog a terhelt, hogy ha ily kívánságot terjeszt elő, akkor meg fog a vizsgálóbíró bántódni. Ez igaz lehet, addig míg a vizsgálóbíró nem hatalmaskodik, nem ijeszt, nem fenyeget; de ily esetekben nincs is szükség bizalmi férfiak jelenlétére. Nem kell azonban attól

aggódni, hogy azzal a vizsgálóbíróval vagy vizsgálati közeggel szemben is ily gyöngéd tekintetek által vezéreltessék a terhelt, a kiről látja, hogy jogtalan pressiót akar gyakorolni reá, ijesztgeti, fenyegeti és nem hiven veszi jegyzőkönyvbe vallomásait.

A szóbeliség főerőssége természetesen a fő tárgyalásokon nyer döntő kifejezést. A javaslat ez iránybani intézkedései közül megemlíthendők a következők :

«A vádlottat az elnök hallgatja ki.» (286. §.)

«A bizonyítékok a vádlott kihallgatása után, annak és a vádlónak jelenlétében, az elnök által meghatározott sorban és rendszerint oly módon vétetnek elő, hogy a vád bizonyítékai a védelem bizonyítékait megelőzik.» (286. §.)

«A tanukat és szakértőket rendszerint az elnök hallgatja ki. Kivüle a bírák, a kir. ügyészség, a magánvádló, a vádlott, a sértett fél, vagy a károsított, illetve ezek képviselői is intézhetnek kérdéseket a tanukhoz és szakértőkhöz.» (289. §.)

«Bármely fél kívánságára a törvényszék megengedheti, hogy a tanukhoz és szakértőkhöz, vagy azok közül egyesekhez első sorban a felek intézzék a kérdéseket.

Ez esetben a vád tanuihoz a vádló, a védelem tanuihoz a vádlott, illetve képviselőik, intézik a kérdéseket és azután a kérdező ellenfelenek is joga van kérdéseket tenni.

Az elnök nemcsak a kérdés befjeztével.

hanem bármely kérdésre adott felelet után is annyi kérdést tehet, a mennyit szükségesnek tart.

A kérdezés joga a bíróság mindenik tagját is megilleti.» (290. §.)

«Mindenik tanu megesketeése tárgyában, annak kihallgatása és a felek vonatkozó indítványainak meghallgatása után a törvényszék külön határoz.» (293. §.)

«Tanuvallomásról felvett jegyzőkönyv csak a 132. §. 1. és 2. pontja esetében (uralkodóház tagjai, vagy a kik agg-koruk vagy betegségeik miatt meg nem jelenhetnek) és még akkor olvasható fel, ha a tanu meghalt, ha tartózkodási helye ismeretlen, ha megjelenése nagy nehézséggel járna.»

«A felek jogaik megóvása végett kívánhatják, hogy egyes körülmények vagy nyilatkozatok jegyzőkönyvbe vétessenek, és ha a szószerint való felvétel fontos, az elnök a jegyzőkönyvnek erre vonatkozó szövegét azonnal felolvastatja és megállapíttatja.

Bármely félnek idejekorán és a költség letéteményezése mellett előterjesztett kérelmére, az elnök a folyamodó költségére a főtárgyalás gyorsírói felvételét rendelheti el.

Ezt fontos ügyekben hivatalból is teheti.» 310. §.)

E rendelkezések közül lényeges, hogy *a vádlottat csak az elnök hallgatja ki*. Ahhoz sem a vádló, sem a védő, sem a bírák külön kérdéseket nem intézhetnek,

A második lényeges rendelkezés, hogy a bizonyítási eljárást rendszerint az elnök vezeti ugyan, de kivételesen *megengedheti a törvényszék a felek által való kikérdezést.*

A harmadik lényeges körülmény, hogy *jelen nem lévő tanúk vallomási jegyzőkönyveinek felolvasása csak kivételesen van megengedve. Jelenlévő tanúk vizsgálatai jegyzőkönyveinek felolvasása nincs megengedve.*

Ez képe a javaslat szerinti főtárgyalásnak.

A szóbeliség megvolt — úgy a hogy — első fokban eddig is. Fontosabb újítás az, hogy meg lesz a javaslat szerint, habár korlátozottabb mérvben, a felső fórumon is. S ez egy igen nagy vívmány.

Az a felebbviteli rendszer, mely nálunk jelenleg van érvényben, s a mely szerint *két egybehangzó* felmentő ítélettel szemben is marasztalólag ítélhet a harmadbíróság: a lehető legszerencsétlenebb. S ha még hozzávesszük ehhez, hogy a harmadbíróság sem a felekkel, sem a tanukkal nem érintkezik, csak hiányos — néha nagyon is hibás — feljegyzésekből meríti adatait, s mégis megdönthet, és sajnos elégszer nem is irtózik megdönteni a jobban informált alsóbb bíróságok *felmentő* ítéleteit. akkor enyhe a szó, hogy a rendszer szerencsétlen, mert több ennél: észszerűtlen és embertelen.

Hogy a rendszer minden félszégével együtt továbbra is fentartassék, nem is kívánja, sem a javaslat, sem a számbavehető szakkörök bármelyike.

Nem akarok ezuttal a felebbvitelről általában szólni.

Megegyeztethető-e az a szóbeliséggel vagy sem? A felebbvitelt jelenlegi bírósági szervezetünk mellett nyomatékos garanciák nélkül (ötös tanács, egyhangúság) én sem tartom nélkülözhetőnek. S nem fogja eltörülhetőnek tartani komolyan gondolkodó gyakorlati jogász senki sem.

Hogy eddig miként éltünk meg szóbeliséggel az alsó forumon s írásbeliséggel a felsőbb bíróságoknál: megmondják az óriásilag felszapordott restancziák. Megéltünk úgy, mint a hogy megél az ember a jég hátán is. Ha helytelen volt a másodbíróság ítélete, felebbeztünk a harmadforum elé. Ha ez is helytelen volt: megújítottuk; ha pedig megújítani nem lehetett, megnyugodtunk ugyan benne, de nem azon megnyugvással, melyet a vétkező is érez, *ha igazságos ítélet sújtja őt*, hanem azon megadással, melylyel elháríthatlan véletlen csapásokat elvisel az ember fia. Nem egyszer történt ügyvédi pályámon, hogy a jogi nézetem szerint is helytelen ítélettel szemben nem tudtam joggal kétségbeeső védenczemnek más vigaszt nyújtani, minthogy viselje el sorsát s gondolja, hogy a Sudániak rabságába esett: a felebbezés és perujítás ott sem segítene.

Nem vádképen hozom fel ezeket. Csoda, ha jelenlegi eljárásunk félszedségei mellett csak ennyi a hiba. A legnagyobb lelkiismeretesség, a legoda-

adóbb szorgalom, a legkitünőbb tehetség tehetetlen marad, ha nem adják meg neki a megbízható anyagot, a mire alapíthassa ítéletét. Vizsgálati jegyzőkönyvek, melyek terjedelmes ívei között nem lehet megtalálni a döntő szót, tárgyalási jegyzőkönyvek, melyek jobbra hibákkal telvék. S e mellett a tanulmányozásra oly kevés idő, mint a mennyi egy újságczikk figyelmes elolvasására is alig elég: ezek azon tényezők, a melyek között most döntenek a polgárok szabadsága, becsülete és vagyona felett.

A számos feloldások is csak a bizonyítási anyag ezen homályos és bizonytalan voltának eredményei. Csakhogy rendszerint nem igen vezettek célhoz. Megtörtént a feloldás folytán a tárgyalás újra, meg harmadszor is, de nem azon bíró előtt, a kinek kételyei voltak, hanem az első bíróság előtt, mely magával tisztában volt és nem is kívánt többet tudni a bizonyítási anyagból, mint a mennyit már tudott. A legfelsőbb bíróság pedig újra csak a hiányos acták holt betűit kapta szeme elé.

Csodálni tudtam mindig a felsőbb forumok bíráit, valahányszor ily előadásoknál jelen voltam. Napokon át *acták felolvasását* hallani és el nem aludni, mindig azt hittem előbb, hogy ez lehetetlen dolog. Ha ilyenkor visszaemlékeztem arra a különbségre, hogy minő benyomást tett reám a közbejöttemmel lefolyt szóbeli tárgyalás, s milyet ugyanazon ügynek a legkitünőbb bíró által történt

előadása is: úgy éreztem magamat, mint midőn Bethovennek valamelyik szép szonátáját olvasná valaki a kottáról, de — hangszer nélkül.

A javaslat sem fogja mind megszüntetni e bajokat. De enyhíteni fogja lényegesen. Jelen fog lehetni a fél üggye felsőbb bírósági tárgyalásánál, nemcsak mint hallgató, a mi nem sokat ért, hanem mint résztvevő; el fogja panaszkodhatni sérelmét élő szóval bírónak: kívánhatni fogja, hogy ezen vagy azon bizonyíték, melyre súlyt fektet, felolvastassék; látni fogja, hogy bírái megismerkednek ügye részleteivel lelkiismeretesen s hallani fogja, hogy a jogtudó védelmét is meghallgatja a tanács, s a mi fő: meg lesz a lehetőség adva, hogy ha megbizhatlan az első bíróság által constatált bizonyítási anyag, az, célhoz nem vezető feloldások helyett, ezen részében vagy egészben közvetlenül a felsőbb bíró színe előtt is ismételhető legyen.

Sajnos, hogy pénzügyi viszonyaink nem engedik, hogy a szóbeliség a felsőbb forumon terjedtebb mérvben érvényesíthető legyen. De így is áldani fogja az utókor azt a törvényhozást, mely a magyar bűnvádi eljárásnak százados ingadozások után végre határozott formákat adott.

Egy jobb kor bizonyára tovább fogja fejleszteni a szóbeliség követelményeit. De hogy ez megtörténhessék a jelenleginek kell megvetni annak alapját.

BUDAPEST, LÉGRÁDY TESTVÉREK.